

میزان مشارکت مردان در برنامه‌های تنظیم خانواده پس از آموزش گروهی همسران آنها

حبیب اله حسینی^۱، همایون ناجی^۲، فاطمه عبدی^۳، احمد مشهدی زاده^۴، عبدالله رضایی^۱

خلاصه

مقدمه: مسأله‌ی افزایش بی‌رویه‌ی جمعیت یکی از مسایل مهمی است که تمام ابعاد زندگی بشر را تحت تأثیر قرار داده است. توجه به دخیل کردن مردان در تنظیم خانواده به منظور کنترل جمعیت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در پژوهش حاضر میزان مشارکت مردان در برنامه‌های تنظیم خانواده پس از آموزش گروهی همسرانشان مورد ارزیابی قرار گرفت.

روش‌ها: این پژوهش یک مطالعه‌ی نیمه تجربی بود که در آن تأثیر آموزش گروهی روش‌های جلوگیری از بارداری را بر روی ۵۳ نمونه‌ی زن که تحت پوشش روش‌های طبیعی تنظیم خانواده در خانه‌های بهداشت منتخب شبکه‌ی فلاورجان بودند و نیز اثر آن بر روی مشارکت مردان در تنظیم خانواده، موردسنجش قرار گرفت. پیش و پس از انجام مداخله از زنان مورد مطالعه و همسران آنها پرسش‌نامه‌ی آگاهی در مورد روش‌های جلوگیری از بارداری و نیز روش جلوگیری از بارداری که توسط آنها استفاده می‌شد تکمیل گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری توصیفی و تحلیلی انجام شد.

یافته‌ها: میانگین نمره‌ی آگاهی در افراد مورد مداخله و همسرانشان بعد از آموزش گروهی، افزایش معنی‌دار آماری داشت ($P = 0/001$). به علاوه ۵۱ درصد از زنان مورد مطالعه و همسران آنها، پس از آموزش گروهی، تحت پوشش روش‌های مؤثر تنظیم خانواده قرار گرفتند.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج به دست آمده، آموزش گروهی برای زنان به منظور افزایش مشارکت مردان در برنامه‌های تنظیم خانواده توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: آموزش گروهی، مشارکت مردان، تنظیم خانواده.

مقدمه

مسأله‌ی افزایش بی‌رویه‌ی جمعیت یکی از مسایل مهمی است که تمام ابعاد زندگی بشر را تحت تأثیر قرار داده است (۱). با توجه به برآورد سازمان ملل، ایران در حال حاضر هجدهمین کشور پر جمعیت جهان است (۲). توجه به دخیل کردن مردان در تنظیم خانواده به منظور کنترل جمعیت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مردان می‌توانند از طریق ایجاد محدودیت و فاصله‌گذاری بین فرزندان، کمک در مصرف کنتراپتیوها و کمک در سلامت مادران باردار در حفظ سلامت زنان نقش مؤثری داشته باشند (۳). در حال حاضر ترغیب مردان برای مشارکت بیشتر در

زمینه‌ی تنظیم خانواده و پذیرش ۵۰ درصد مسؤولیت در این برنامه‌ها، از اهداف طرح‌های تنظیم خانواده هستند. دکتر Pramilla در رابطه با نقش مردان در اجرای برنامه‌های تنظیم خانواده می‌گوید: «احساس درونی من این است که اکنون پای مردان بیشتر به برنامه‌های تنظیم خانواده کشیده شده است. اما این امر فرآیندی طولانی خواهد داشت و ما به برنامه‌های بیشتری برای برانگیختن و راهنمایی کردن مردان نیاز داریم» (۴-۵). با توجه به آمار منتشر شده در کشور ما میزان مشارکت مردان در استفاده از روش‌های جلوگیری از بارداری در سال ۱۳۸۶ در اصفهان و شبکه‌ی فلاورجان به نسبت یک به ۲/۳ و در خانه‌های

^۱ کارشناس ارشد آموزش پرستاری، گروه بهداشت، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

^۲ کارشناس ارشد بیهوشی، گروه اتاق عمل، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد مامایی، کمیته‌ی تحقیقات دانشجویی، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

^۴ کارشناس ارشد آموزش پزشکی، گروه اتاق عمل، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

شامل رضایت به شرکت در مطالعه، حداقل تحصیلات خواندن و نوشتن، عدم بارداری و عقیمی بودند، ۱۰ تا ۱۲ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها در این مطالعه پرسش‌نامه وچک لیست مشاهده‌ای بود، که به منظور تعیین میزان آگاهی افراد مورد مطالعه و همسران آن‌ها از برنامه‌های تنظیم خانواده و نیز فراوانی استفاده از روش‌های مؤثر تنظیم خانواده تهیه شده بود. پرسش‌نامه حاوی ۱۱ سؤال در مورد مشخصات فردی و ۱۹ سؤال جهت سنجش میزان آگاهی از برنامه‌های تنظیم خانواده بود و نمره‌ی کل پرسش‌نامه ۳۵ در نظر گرفته شد. در امتیازبندی پرسش‌نامه، به جز سؤال اول، سوم و چهارم، برای هر جواب صحیح یک امتیاز در نظر گرفته شد. برای سؤال اول (آشنایی با برنامه‌های تنظیم خانواده) با توجه به گزینه‌ی انتخابی صفر تا ۳ امتیاز در نظر گرفته شد و برای سؤال سوم و چهارم با توجه به تعداد گزینه‌های انتخابی توسط پاسخگو، برای هر سؤال ۸ امتیاز در نظر گرفته شد. همچنین در این پژوهش چک لیستی جهت تعیین میزان تحت پوشش قرارگرفتن روش‌های مؤثر و نوع روش مورد استفاده توسط خانواده‌های مورد مطالعه تهیه گردید. روایی این پرسش‌نامه با استفاده از روش آزمون محتوا، مورد تأیید قرار گرفت و برای کسب پایایی آن از روش بازآزمایی استفاده شد.

پس از انتخاب نمونه‌ها، ابتدا میزان آگاهی افراد مورد پژوهش و همسران آن‌ها از برنامه‌های تنظیم خانواده با مراجعه‌ی پژوهشگر و همکاران به منازل و خانه‌های بهداشت، با تکمیل پرسش‌نامه‌ها مورد بررسی قرار گرفت. سپس آموزش گروهی در گروه‌های ۸ تا ۱۰ نفری به مدت ۲ ماه و طی ۴ جلسه‌ی دو ساعته به صورت بحث گروهی به اجرا درآمد. ۲ ماه پس از اتمام آموزش، به طور مجدد

بهداشت این شبکه یک به ۲/۱ بوده است (۶). از طرفی بنا به بافت فرهنگی کشور ما و غالب بودن تصمیمات مردان در خانواده و نیز به لحاظ این که مردان محدودیت باروری نداشته و امکان تعدد زوجات برای آنان وجود دارد، توجه به دخیل کردن مردان در استفاده‌ی از روش‌های جلوگیری از بارداری، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

با توجه به این که اغلب پرسنل شاغل در مراکز بهداشتی درمانی کشور ما را زنان تشکیل می‌دهند و مراجعه‌ی مردان به این مراکز به دلیل تداخل ساعات کاری آن‌ها، به ندرت صورت می‌گیرد و با توجه به اهمیت نقش مردان در برنامه‌های تنظیم خانواده، آموزش غیر مستقیم مردان از طریق شرکت دادن همسران آن‌ها در آموزش‌های گروهی و ارائه جزوات و پمفلت‌های آموزشی به آن‌ها، لازم و ضروری است. بر همین اساس در این مطالعه بر آن شدیم تا میزان مشارکت مردان در برنامه‌های تنظیم خانواده، آگاهی آن‌ها از برنامه‌های تنظیم خانواده و به کارگیری انواع روش‌های مؤثر تنظیم خانواده را بعد از برگزاری دوره‌های آموزش گروهی همسران آن‌ها مورد بررسی قرار دهیم.

روش‌ها

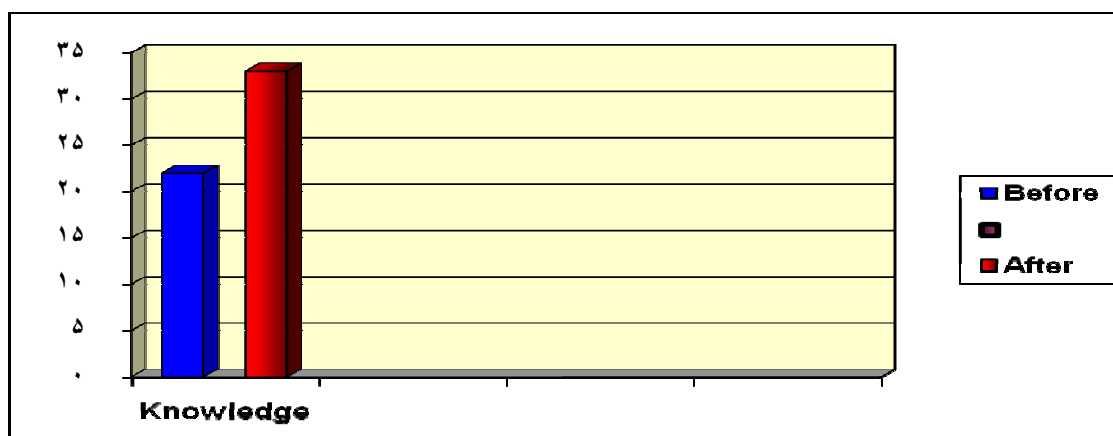
این مطالعه یک پژوهش نیمه تجربی بود. جامعه‌ی پژوهش شامل ۵۳ نفر از زنان تحت پوشش خانه‌های بهداشت شبکه‌ی فلاورجان که از روش‌های غیر مؤثر جلوگیری از بارداری (روش‌های طبیعی) استفاده می‌کردند و همسران آن‌ها بود. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی خوشه‌ای انجام شد. ابتدا از بین ۵۷ خانه‌ی بهداشت شبکه‌ی فلاورجان ۵ خانه‌ی بهداشت به صورت تصادفی انتخاب و سپس از هر خانه‌ی بهداشت از میان افرادی که دارای معیارهای پذیرش

پژوهش حاکی از آن بود که ۵۱ درصد خانواده‌های مورد مطالعه پس از آموزش گروهی، به خانه‌های بهداشت مراجعه و تحت پوشش روش‌های مؤثر تنظیم خانواده قرار گرفتند که ۱۲ درصد آن‌ها طی دوره آموزش و ۳۹ درصد پس از پایان آموزش گروهی مراجعه کردند (نمودار شماره ۳). قرص‌های جلوگیری از بارداری در ۲۲ درصد، کاندوم در ۱۸ درصد، آی یو دی (Intrauterine Device یا IUD) در ۴ درصد، وازکتومی در ۵ درصد و توبکتومی در ۲ درصد افرادی که پس از دریافت آموزش از روش‌های مؤثر جلوگیری از بارداری را انتخاب کردند، مورد استفاده قرار گرفت (نمودار شماره ۴).

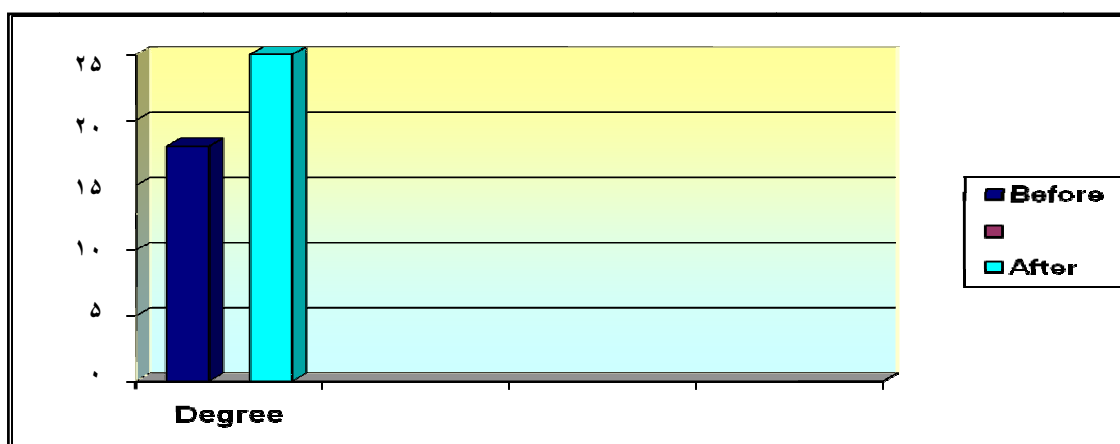
پرسش‌نامه‌های مورد نظر مطالعه تکمیل گردید. داده‌های این پژوهش با استفاده‌ی از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

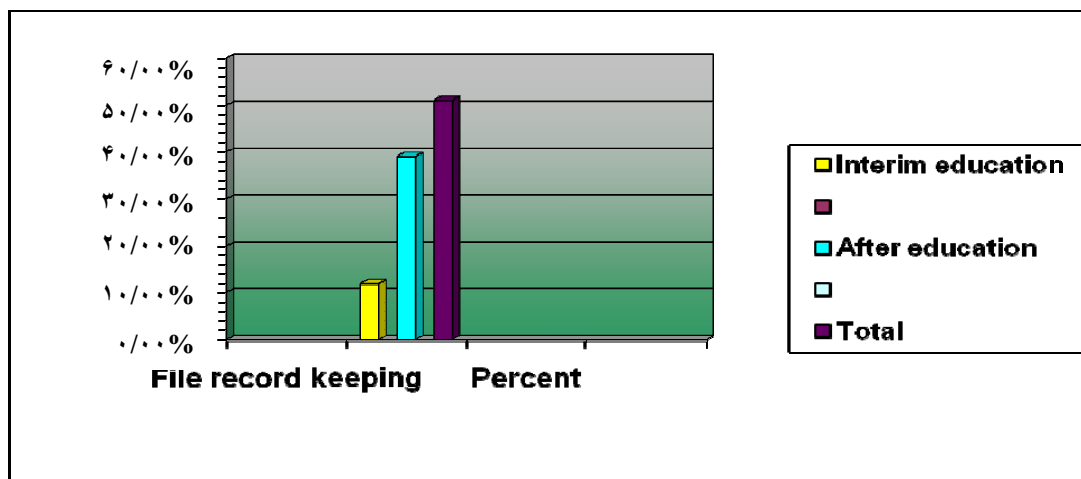
نتایج این مطالعه نشان داد که نمره‌ی آگاهی افراد مورد مطالعه در مرحله‌ی قبل از آموزش ۲۲ و در مرحله‌ی بعد از آموزش ۳۳ بود ($P = 0/001$). این نتایج در نمودار شماره ۱ نشان داده شده‌اند. هم‌چنین نمره‌ی آگاهی مردان از برنامه‌های تنظیم خانواده در مرحله‌ی قبل از آموزش همسرانشان ۱۸ و در مرحله‌ی بعد از آموزش همسرانشان ۲۵ گزارش شد ($P = 0/001$). نمودار شماره ۲ این نتایج را نشان می‌دهد. نتایج

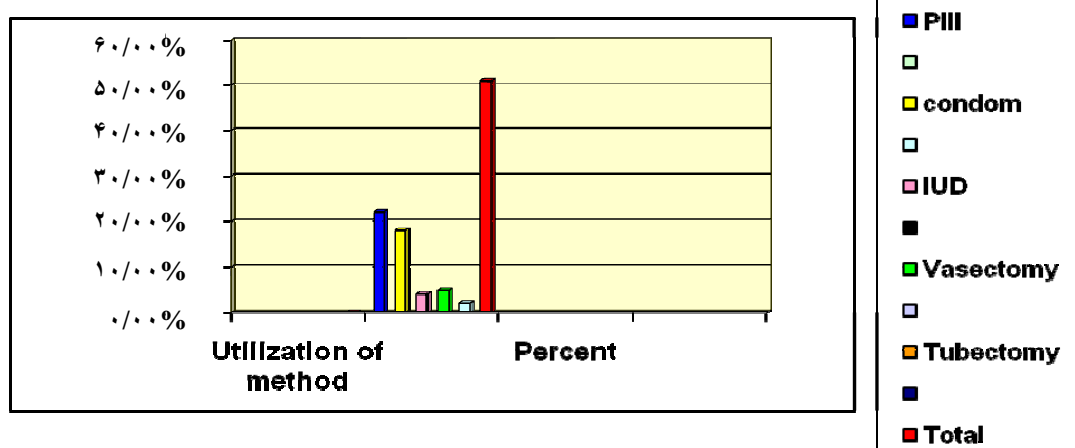
نمودار ۱. مقایسه‌ی نمره‌ی آگاهی افراد مورد مطالعه از برنامه‌های تنظیم خانواده قبل و بعد از آموزش گروهی

نمودار ۲. مقایسه‌ی نمره‌ی آگاهی مردان از برنامه‌های تنظیم خانواده قبل و بعد از آموزش گروهی همسرانشان

نمودار ۳. فراوانی خانواده‌های تحت پوشش روش‌های مؤثر تنظیم خانواده بعد از آموزش گروهی.

نمودار ۴. فراوانی روش‌های جلوگیری از بارداری به کار گرفته شده توسط افراد مورد مطالعه و همسرانشان بعد از آموزش گروهی.

بحث

آموزش افزایش پیدا کرده بود. هم‌چنین میزان آگاهی همسران آن‌ها در مورد تک تک روش‌های جلوگیری از بارداری در مرحله‌ی بعد از آموزش نسبت به قبل از آموزش افزایش داشته است (۷).

به عبارت دیگر، نتایج نشان می‌دهد که علاوه بر افزایش میزان آگاهی زنان از برنامه‌های تنظیم خانواده، آنان آگاهی‌های کسب‌کرده طی آموزش را به همسران خود نیز منتقل نموده و به عبارتی مردان با کسب آگاهی از همسرانشان به نوعی در برنامه‌های تنظیم خانواده مشارکت داشته‌اند. در این رابطه هفتمین برنامه‌ی کار عمومی سازمان بهداشت جهانی تصریح

در مطالعه‌ی حاضر میزان مشارکت مردان در برنامه‌های تنظیم خانواده پس از آموزش گروهی همسرانشان مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که میانگین نمره‌ی آگاهی افراد مورد مطالعه و همسران آن‌ها بعد از آموزش گروهی به طور معنی‌داری افزایش داشته است. در این رابطه نتایج تحقیقی که توسط حسینی بر روی تأثیر آموزش در میزان مشارکت کارگران مرد در برنامه‌های تنظیم خانواده در شهرک مسکونی پالایشگاه اصفهان نیز صورت گرفته است، نشان داد که نمره‌ی آگاهی افراد مورد مطالعه پس از

تأمین بهداشت خانواده، به جنبه‌های حمایتی مردان توجه بیشتری می‌شود. در مجموع، مردان علاوه بر استفاده‌ی شخصی از روش جلوگیری، نقش‌های دیگری را نیز شامل مشورت با همسر در انتخاب و استفاده‌ی از یک روش، مشارکت در تعیین بعد خانواده و نیز حمایت از همسر در هنگام استفاده از وسایل جلوگیری بر عهده دارند (۹).

بدین ترتیب یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که همسران زنان مورد مطالعه، با کسب آگاهی از زنان خود که در آموزش گروهی شرکت نموده بودند، در برنامه‌های تنظیم خانواده مشارکت کرده و روش‌های مؤثر تنظیم خانواده و به خصوص روش‌های ویژه‌ی مردان را مورد استفاده قرار دادند.

تشکر و قدردانی

این مطالعه حاصل یک طرح تحقیقاتی مصوب شماره ی ۲۸۵۰۸۹ معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بود. بدین وسیله از مسئولین دانشگاه و شبکه‌ی بهداشت و درمان فلاورجان تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

می‌کند که هدف فعالیت‌های اطلاعاتی و آموزش برای بهداشت، باید براساس توانایی‌های فرد و جامعه جهت مشارکت و اتکای به نفس در بهداشت و همچنین ترویج رفتارهای بهداشتی باشد (۸).

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد، در حالی که هیچ‌کدام از خانواده‌های مورد مطالعه قبل از آموزش، از روش‌های مؤثر تنظیم خانواده استفاده نمی‌کردند بیش از نیمی از آن‌ها پس از طی دوره‌ی آموزشی گروهی روش‌های مؤثر جلوگیری از بارداری را مورد استفاده قرار دادند. همچنین از میان انواع وسایل و روش‌های توصیه شده توسط پرسنل خانه‌های بهداشت، در مجموع ۲۳ درصد روش‌ها مخصوص مردان بوده است. در این خصوص نتایج تحقیق انجام شده در پالایشگاه اصفهان نیز نشان داده است که ۷۸ درصد خانواده‌های مورد مطالعه پس از آموزش تحت پوشش برنامه‌های تنظیم خانواده قرار گرفتند (۷).

دکتر صدق آذر زنان و مردان را به یک میزان مسؤول جلوگیری از بارداری می‌داند. وی معتقد است اگر عارضه‌ای در نتیجه‌ی استفاده از شیوه‌های جلوگیری از بارداری در یکی از زوجین مشاهده شود، همسر وی باید از او حمایت کند. در نظام‌های

References

1. Amiri M, Kasaeian A. Study of family planning service providers' knowledge about and attitude toward pregnancy prevention methods. *Knowledge & Health* 2009; 4(1): 24-9.
2. Population Reference Bureau. *World Population Data Sheet*. Washington DC: 2003.
3. Simbar M, Nahidi F, Ramezani Tehrani F, Ramezankhani A. Fathers' educational needs about perinatal care: A qualitative approach. *Hakim Research Journal* 2009; 12(2): 19-31.
4. Green.C. Male involvement programs in family planning: Lesson learned and implications for AIDS prevention; Global programme on AIDS. World Health Organization; 2004.
5. Finger WR. Getting more men involved. *Network* 1992; 13(1):4-6.
6. Health center. *Health statistics*. Isfahan: Health network; 2006.
7. Hosseini H. The effect of education on men's participation in family planning. *Nursing and Midwifery Quarterly Shaheed Beheshti University of Medical Sciences* 1997; 7.
8. Whyte A. Guidelines for planning community participation activities in water supply and sanitation projects. *WHO Offset Publ* 1986; (96): 1-53.
9. Mirzadeh Sh. *Always women now men*. Tehran: Life knowledge; 2006.

Investigate men Cooperation in Family Planning after a Group Training Program of their Spouses

Habibollah Hosseini MSc¹, Homayoon Naji MSc², Fatemeh Abdi³,
Ahmad Mashhadizadeh MSc⁴, Abdollah Rezaei MSc¹

Abstract

Background: The population growth is an important issue affecting all dimensions of human life. Men play an important role in family planning. The present study aims to investigate men cooperation in family planning after a group training program of their spouses.

Methods: This study was a quasi-experimental research. In this study the effect of a group training on contraception on 53 women who used natural method of contraception was measured on their husbands. Before and after intervention an awareness and practice questionnaire about contraception methods was completed in studied women and their husbands. Data analysis was done by SPSS software and descriptive and analytic statistical tests.

Findings: A significant difference was found between the awareness scores of the intervention group and their spouses before and after the group training ($P < 0.001$). 51 percent of the studied women and their husbands underwent an effective contraception method after group trainings

Conclusion: The results of the study indicated that women group training can increase men cooperation in family planning programs.

Keywords: Group training, Men cooperation, Family planning.

¹ Instructor of Nursing Health, Department of Health, School of Nursing and Midwifery, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

² Faculty Member, Department of Operating Room, School of Nursing and Midwifery, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

³ MSc Student in Midwifery, Student Research Committee, School of Nursing and Midwifery, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

⁴ Lecturer of Medical Education, Department of Operating Room, School of Nursing and Midwifery, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

Corresponding Author: Habibollah Hosseini MSc, Email: h_hosseini@nm.mui.ac.ir